

سیر تاریخی ترجمه قرآن کریم به زبان فارسی

مؤلف

دکتر عبدالغفور حبیبی بر

مترجم:

عبدالرشید تریز

حسین بر، عبدالغفور

تاریخ تطور ترجمه معانی القرآن الکریم الی اللغه الفارسیه. فارسی

سیر تاریخی ترجمه قرآن کریم به زبان فارسی / مؤلف عبدالغفور

حسین بر؛ مترجم عبدالرشید ترین.

تهران، احسان، ۱۳۹۲.

۱۰۴ ص.

ISBN: 9-728-356-964-978

فیبا

قرآن — ترجمه

ترین، عبدالرشید، -۱۳۴۷، مترجم

رده بندی کنگره: BP/۰۶/۶/ح ۴۶ ت ۴۱ ۲۰۴۱ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۰۷.

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۷۸۳۸۱

سیر تاریخی ترجمه قرآن کریم به زبان فارسی

❖ مؤلف: عبدالغفور حسین بر

❖ مترجم: عبدالرشید ترین

❖ ناشر: نشر احسان

❖ تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

❖ چاپخانه: مهارت

❖ نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

❖ قیمت: ۵۰۰۰ تومان

❖ شابک: ۹۷۸-۹۴۶-۳۵۶-۷۲۸-۹

فروشگاه:

تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه.

مجمع فروزنده، شماره ۴۰۶

تلفن: ۶۶۱۵۴۴۴

فهرست

۷	پیش‌رأما
۱۷	مقدمه مترجم
۲۵	مقدمه مؤلف
۲۹	فصل اول: آغاز ترجمه قرآن به زبان فارسی و سیر تکاملی آن
۳۱	آغاز ترجمه قرآن کریم به زبان فارسی
۴۳	فصل دوم: تدوین ترجمه‌ها و تفاسیر به زبان فارسی تا آغاز قرن دهم
۴۵	مبحث اول: علل و اسباب تأخیر در ترجمه قرآن به زبان فارسی و پدیدار گشتن زبان عربی
۴۹	مبحث دوم: در بیان ترجمه‌ها و تفاسیر تدوین شده در این دوران
۴۹	مطلب اول: تفاسیر تدوین شده در قرن چهارم
۵۱	مطلب دوم: تفاسیر تدوین شده در قرن‌های پنجم و ششم
۵۴	مطلب سوم: مدونات قرن هفتم و هشتم
۵۶	مطلب چهارم: مدونات قرن نهم
۶۱	مبحث سوم: نهضت علمی ترجمه و تفسیر این قرن در ایران و هند
۶۲	فصل سوم: تفاسیری که از زبان‌های دیگر به فارسی ترجمه شده‌اند
۶۷	۱- تفاسیر ترجمه شده از عربی به فارسی
۷۰	۲- تفاسیر ترجمه شده از اردو به فارسی
۷۱	۳- تفاسیر ترجمه شده از انگلیسی به فارسی
۷۳	فصل چهارم: در آن سه بحث وجود دارد

- مبحث اول: بیان بعضی از پژوهش‌های قبلی در نقد بعضی از ترجمه‌ها و تفاسیر ۷۵
- مبحث دوم: بیان اسباب و عوامل بروز اشتباهات در بسیاری از ترجمه‌ها و تفاسیر ۸۱
- سبب اول: عدم تسلط مترجم در زبان عربی و عدم آشنایی به قواعد آن ۸۲
- سبب دوم: تأثیر گرایش‌های عقیدتی و فکری مترجم و مفسر در ترجمه و تفسیر ۸۶
- مبحث سوم: بدعت تأویل اسماء و صفات خداوند متعال در تعبیرات و ترجمه‌ها ۸۹
- عقیده رؤیت خداوند متعال در روز قیامت ۹۲
- نمونه‌هایی از تأثیر عقاید و مذاهب در ترجمه و تفسیر ۹۴
- منابع و مراجع ۹۹

پیش‌درآمد

الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله.

تقدیر الهی پس از یک سده طوفانی در همان زمان معین شده از جانب خدای تعالی، با بعثت مومنان عبدالله ﷺ به تحقق پیوست. و آخرین حلقه و بل سر حلقه‌ی سلسله جنابان وحید و نبوت برای آخرین بار و بوجه به کامل‌ترین وجه به سرانجام رساند.

محمد بن عبدالله ﷺ در شهر مکه؛ - در رزمین عربستان، - در حالی که در اثر نیک سرشتی "محمد امین" نام گرفته بود و همه‌ی مردم مکه از کوچک و بزرگ، زن و مرد، وی را به عزای فانی که دارای عالی‌ترین و ستوده‌ترین صفات و سجایای انسانی است می‌ستاختند، در زمان مقدر شده، ندای پیامبری سر داد و نخست، قوم خود - مکه را که نخستین مخاطبان وی بودند فراخواند و اعلام کرد که وی از سوی خدای عالم به‌عنوان خاتم پیامبران مبعوث شده است.

پیامبر هنوز در مکه بود که پیام وی به وسیله‌ی گروهی از مسلمانان - که در اثر شکنجه، اذیت و آزار مشرکان مکه - و نه به قصد تبلیغ -، به

۱. گرچه این سفر مسلمانان به حبشه به قصد تبلیغ نبود، بلکه به قصد پناهندگی به سرزمین حبشه رفته بودند، ولی همان‌گونه که تاریخ گواهی می‌دهد پس از آن گفتگوی تاریخی مسلمانان با سران سلطنتی - مذهبی سرزمین حبشه آثار تبلیغی بسیار متنی و مهمی برجای گذاشت و خبر ظهور پیامبر آخرالزمان در میان اکثر مردم جامعه منتشر گردید.

حبشه که خارج از سرزمین حجاز بود، هجرت کرده بودند تا در آن سرزمین که دارای پادشاهی عادل بود، اندکی یاسایند و در سایه‌ی عدالت حکومت حبشه چندی با خاطری آسوده به انجام مراسم آیین جدید دین خدا بپردازند. به گوش حبشیان که مردمانی مسیحی بودند و از آن جا به مناطق همجوار رسید.

تقدیر الهی، چنین رقم خورده بود که طی یک مراسم باشکوه در دربار سلطنتی حکومت حبشه، و در حضور پادشاه، وزیران و روحانیان مسیحی، بار، این گروه از مسلمانان که سفیران قریش بقصد تحویل گرفتن آنان به حبشه آمده بودند به حضور طلیده شوند.

حضرت جعفر بن ابی طالب علیه السلام که به عنوان سخنگوی مهاجران تعیین شده بود در برابر پادشاه سلطنتیان و روحانیان، با نجاشی؛ پادشاه حبشه به گفتگو پرداخت و در صدد سخنانی رسا و شیوا، شرح حالی از اوضاع مکه‌ی قبل از بعثت را بیان کرد. سپس به تشریح جامع محتوای دعوت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله پرداخت و محل هجرت به سرزمین حبشه و این که چرا این کشور را به عنوان بهترین گزینه برگزیده‌اند به راه تفصیل بیان کرد.

در همین مراسم بود که حضرت جعفر بن ابی طالب علیه السلام به درخواست نجاشی؛ پادشاه حبشه، آیاتی از سوره‌ی مریم را که مربوط به حضرت عیسی مسیح علیه السلام بود با لحنی ملکوتی و برخاسته از خلوص ایمانی قرائت کرد. سران حکومتی از شخص شاه گرفته تا وزیران و مردمان همه، با شنیدن این آیات گریستند و پس از آن پادشاه خطاب به برگگان گفت این همان چیزی است که انجیل می‌گوید و آنچه قرآن درباره‌ی عیسی مسیح صلی الله علیه و آله می‌گوید هیچ تفاوتی با انجیل ندارد.

در پایان مراسم، نجاشی، خطاب به مسلمانان گفت: بروید و با آزادی کامل در کشور حبشه زندگی کنید و مراسم دینی خودتان را نیز آزادانه و با خاطری آسوده بدون این که کوچک‌ترین مزاحمتی از سوی

کارگزاران حکومت و مردم برایتان صورت گیرد انجام دهید و سفیران قریش را با نومیدی و در حالی که به شدت زیون شده بودند به مکه برگردانید.

این جا بود که ندای نبوت محمد بن عبدالله ﷺ یتیم مکه و محمدامین برای نخستین بار و در یک کشور خارجی، آن‌هم در طی مراسمی رسمی در دربار سلطنتی با حضور شخص پادشاه، وزیران و موبدان مطرح گردید. این یک مطلب!

پس از سیزده سال آزرگار و در خلال اوج گیری کینه‌توزی‌های سران قریش در شهر مکه بالاخره دستور هجرت مسلمانان به شهر یثرب صادر گردید.

با هجرت به یثرب فعل تاز و نوینی در تاریخ اسلام گشوده شد. مسلمانان در یثرب عملاً با پیروان یسوع و مسیح روبرو گردیدند. وحی محمدی در این شرایط جدید به آن هیچ درنگ و تأملی و برخلاف دوره‌ی مکی در عرصه دینی، موضوع را در مقابل این آیین‌های آسمانی و پیروان‌شان؛ در همان روزهای نخست ورود به شهر یثرب، به‌طور شفاف و روشن و در یک مرزبندی کامل و دقیق اعلان کرد و پیروان شرایع آسمانی قدیم را به‌سوی این آیین جدید دین خدا، فراخواند. و اعلام کرد که با آمدن شریعت و آیین جدید محمدی، آیین‌ها و شرایع قدیم یهودیت و مسیحیت که تا آن زمان به عنوان آیین‌های آسمانی دارای پیروانی بودند، منسوخ شده‌اند. این مطلب مهم و اما سومین و مهم‌ترین مطلب این‌که؛ پس از زمان صلح حدیبیه، پیامبر مکرم اسلام ﷺ در یک اقدام رسمی و بی‌سابقه، به همه‌ی سران دولت‌ها و کشورهای بزرگ آن زمان نامه نگاشت و آنان را به‌طور رسمی به اسلام دعوت کرد و از آنان خواست اگر می‌خواهند خود و کشورشان پابرجا بمانند و در رویارویی با اسلام هیچ گزندی به آنان نرسد

و هیچ چیزی را از دست ندهند تنها راه فراروی آنان این است که باید به پیامبری وی ایمان آورده و در برابر اسلام سر تسلیم فرود آورند...؟!

با نگاه به مطالب سه گانه‌ی فوق‌الاشاره^۱ بدین نکته پی می‌بریم که اسلام از همان سال‌های نخستین خود؛ زمانی که هنوز در برج و باروهای مکه محصور بود و تا آن زمان پایه‌های آن مستحکم نشده بود و پیروان آن به شدت از ناحیه‌ی دشمنان‌شان در مکه، به بدترین و شنیع‌ترین وجه، تحت شکنجه و ستم بودند و در ظاهر هیچ روزنه‌ی امیدی برای پیروزی و پیشرفت اسلام به چشم نمی‌خورد؛ با رفتن گروهی از مسلمانان به حبشه، به قصد پناهنده‌گی نه تبلیغ، صدای اسلام به خارج از شبه جزیره‌ی عربستان رفت و هر چند مسلمانان در حبشه برای اسلام کاری نکردند - که چنین دستوری هم از جانب رسول خدا ﷺ نداشتند - ولی وجود آنان و انجام مراسم آیینی‌شان در بین مردم، انتظار عمومی، خود نوعی تبلیغ به شمار می‌رفت و آثار و نتایج بسیار مثبت و مؤثری بین مردم و جامعه‌ی کشور حبشه برجای گذاشت. و تمام نبسته بود که به نوعی جهانی شدن اسلام را نوید می‌داد.

پس از هجرت به یثرب، اسلام شفاف‌تر و قابل‌با موضوع‌گیری در مقابل شرایع آسمانی موجود در یثرب، اعلام کرد که شریعت اسلامی خاتم و پایان بخش همه‌ی شرایع آسمانی است و می‌تواند پیروان آن‌ها، از شرایع پیشین دست بکشند و از اسلام پیروی نمایند. در این حرکت، اسلام، جهانی بودن و جهانی شدن خود را که در یک سیر تاریخی معین و مقدر شده از سوی خدای عالم به روشنی رقم خورد! در یک اقدام نیمه رسمی اعلام کرد.

۱. البته این سه مورد به دلیل برجستگی که داشت برای نمونه ذکر گردید و مگر نه دهها روایت دیگر را می‌توان دید که پیامبر اکرم ﷺ در همان روزهای نخستین دوره‌ی مدنی و مدنی به جهانی شدن اسلام بشارت داده و اسلام را شریعتی جهانی اعلام کرده‌اند.